

Determination of Anxiety Levels of Children whose Parents are Nurses During COVID-19 Pandemic*

Ebeveyni Hemşire Olan Çocukların COVID-19 Pandemi Sürecinde Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi*

Özlem ŞENSOY^{a**}, Hande ÖZGÖRÜ^a, Demet SÖKÜN AYAZ^a, Serap BALCI^b

^a Department of Child Health and Diseases Nursing Doctoral Program, Graduate Education Institute, İstanbul University-Cerrahpaşa, İstanbul, Türkiye. [ROR](#)

^a Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Doktora Programı, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul, Türkiye. [ROR](#)

^{**} Corresponding Author / İletişimden Sorumlu Yazar, E-mail: ozlem.sensoy@istanbul.edu.tr

^b Department of Child Health and Diseases Nursing, Florence Nightingale Faculty of Nursing, İstanbul University-Cerrahpaşa, İstanbul, Türkiye. [ROR](#)

^b Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul, Türkiye. [ROR](#)

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 28.02.2024

Received in revised form: 25.03.2024

Accepted: 29.03.2024

Publication: 29.04.2024

Citation:

Sensoy, O., Ozgoru, H., Sokun Ayaz, D. and Balcı, S. (2024). Determination of Anxiety Levels of Children whose Parents are Nurses During COVID-19 Pandemic. *Artuklu Health*, 8, 33-39. <https://doi.org/10.58252/artukluhealth.1475136>

ABSTRACT

Introduction: During the COVID-19 pandemic, it has been reported that the prevalence of psychiatric disorders in children and adolescents has increased significantly. Children, whose parents are nurses at risk of both being infected with COVID-19 and experiencing high level of anxiety. The aim of this study was to determine the trait anxiety levels of children whose parents are nurses during COVID-19 pandemic.

Methods: This cross-sectional descriptive study was conducted with 104 nurse parents and their children who were reached by snowball sampling method in İstanbul between May and August 2022. Data were collected using the 'Descriptive Information Form' and 'State-Trait Anxiety Inventory for Children'.

Results: The mean trait anxiety score of the children was 36.85 ± 8.96 . It was identified that 53% of the children were girls, 36% were 9 years old and 91.3% did not have a chronic disease. There was a meaningful difference between children's trait anxiety levels and being an only child (0.036; $p < 0.05$) and caring for patients infected with COVID-19 by parents (0.041; $p < 0.05$). A total of 82.7% of the parents who participated in the study reported that their children became anxious during the time they were working; 59.4% reported that they and their families needed psychological support during the pandemic.

Conclusion: As a result of this study, it was found that the anxiety levels of children whose parents were nurses during the COVID-19 pandemic were high. Considering the effects of the pandemic on children, structuring psychological support services for healthcare workers and their families should be taken into consideration in healthcare service planning. Working conditions of nurses working with patients diagnosed with COVID-19 should be improved and plans should be made to prevent them and their children from experiencing intense anxiety.

Keywords: Anxiety, Children, COVID-19, Nurse, Parent

MAKALE BİLGİLERİ

Makale Geçmişi:

Geliş Tarihi: 28.02.2024

Revizyon Tarihi: 25.03.2024

Kabul Tarihi: 29.03.2024

Yayın Tarihi: 29.04.2024

Atf Bilgisi:

Şensoy, Ö., Özgörü, H., Sökün Ayaz, D. ve Balcı, S. (2024). Ebeveyni Hemşire Olan Çocukların COVID-19 Pandemi Sürecinde Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi. *Artuklu Health*, 8, 33-39. <https://doi.org/10.58252/artukluhealth.1475136>

ÖZET

Giriş: COVID-19 pandemisinde; çocuk ve ergenlerde görülen psikiyatrik hastalıkların yaygınlığının önemli ölçüde arttığı bildirilmiştir. Ebeveyni hemşire olan çocuklar hem COVID-19 ile enfekte olma hem de yüksek anksiyete düzeyi açısından riski altındadır. Bu çalışmanın amacı ebeveyni hemşire olan çocukların, COVID-19 pandemi sürecinde sürekli kaygı düzeylerini belirlemektir.

Yöntem: Kesitsel-tanımlayıcı nitelikteki bu çalışma, Mayıs-Ağustos 2022 tarihleri arasında İstanbul ilinde kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılan 104 hemşire ebeveyn ve çocukları ile yürütülmüştür. Veriler 'Tanıtıcı Bilgi Formu' ve 'Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri' kullanılarak toplanmıştır.

Bulgular: Çocukların sürekli kaygı puan ortalamaları 36.85 ± 8.96 olarak saptanmıştır. Çocukların %53'ünün kız, %36'sının 9 yaşında olduğu ve %91.3'ünün kronik rahatsızlığının olmadığı belirlenmiştir. Çocukların sürekli kaygı düzeyleri ile tek çocuk olmak (0.036; $p < 0.05$) ve ebeveynin COVID-19 tanısı alan hastaya bakım verme durumu (0.041; $p < 0.05$) arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin %82.7'si çalıştıkları süre boyunca çocuklarının kaygılandığını; %59.4'ü kendisinin ve ailesinin pandemi sırasında psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu bildirmiştir.

Sonuç: Bu çalışmanın sonucunda, COVID-19 pandemi sürecinde ebeveyni hemşire olan çocuklarının anksiyete düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Pandeminin çocuklar üzerindeki etkileri dikkate alınarak, sağlık çalışanı ve aileleri için psikolojik destek hizmetlerinin yapılandırılması göz önünde bulundurulmalıdır. COVID-19 tanılı hastalarla çalışan hemşirelerin çalışma koşulları iyileştirilmeli, kendilerinin ve çocuklarının yoğun anksiyete yaşamalarını önleyecek planlamalar yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Anksiyete, Çocuk, COVID-19, Hemşire, Ebeveyn

1. Giriş

COVID-19'un uluslararası acil sağlık durumu ilan edilmesinden itibaren sosyal yaşamda büyük değişimler yaşanmıştır. Pandemi nedeniyle alınan sosyal mesafe ve izolasyon önlemleri; tüm dünyada okulların uzaktan eğitime geçmesi, işletmelerin kapatılması gibi benzer politikalar izlenerek uygulanmıştır (Skokauskas ve ark., 2022; Zhang ve ark., 2020). Dünyada milyonlarca insan koronavirüs bulaşını azaltmak için sosyal izolasyon önlemleri kapsamında evde kalırken sağlık çalışanları tam tersini yaparak yüksek risk altında çalışmaya devam etmiştir (The Lancet, 2020). Bu durum hem ebeveyn hem de sağlık çalışanı olan bireyler için koşulları daha da zorlaştırmıştır (Almis ve ark., 2022; Çakmak ve Öztürk 2021; Şahin ve ark., 2021). COVID-19 hastalarıyla yoğun temas halinde olan sağlık çalışanlarının artan iş yükü, virüse yakalanma riski ve aile üyeleri arasındaki bulaş riski, kaygı düzeylerinin artmasına neden olmaktadır (Almis ve ark., 2022; Çakmak ve Öztürk 2021; Şahin ve ark., 2021). Sağlık çalışanı ebeveynler uzun çalışma saatleri ve izolasyon süreci gereği çocuklarından daha uzun süre ayrı kalabilmektedirler. Karantina kuralları, stres, azalan ebeveyn ve akran iletişimleri çocuklarda potansiyel psikolojik sağlık sorunlarını tetiklemektedir (Golberstein ve ark., 2020; Loades ve ark. 2020; Racine ve ark., 2021; Şahin ve ark., 2021). Pandeminin göz ardı edilebilecek en önemli uzun vadedeki etkisi, çocuklar üzerindeki psikolojik etkilerdir (Almis ve ark., 2022).

Güncel veriler; pandemi sürecinde çocuklarda Covid-19'a bağlı görülen psikolojik semptomların arttığını ve her 5 gençten 1'inin klinik olarak yüksek anksiyete belirtileri yaşadığını bildirmektedir (Racine ve ark., 2021). Özellikle ebeveyni sağlık çalışanı olan çocukların kaygı düzeylerinin, ebeveyni sağlık çalışanı olmayan çocuklara göre daha yüksek olduğu gösterilmektedir (Almis ve ark., 2022). Buna ek olarak, COVID-19 hastasına bakım veren sağlık çalışanlarının çocuklarında daha fazla emosyonel bozukluk görüldüğü saptanmıştır (Tüğen ve ark., 2023). Endişe duymak ve korku yaşamak gelişimin doğal bir parçası olsa da bu duygular kalıcı ve aşırı olduğu zaman psikolojik problemlere neden olabilmektedir (Kang ve ark., 2020). Bu nedenle çocukların psikososyal gereksinimlerini karşılayabilmek için çocukların yaşamış olduğu kaygı, belirsizlik gibi duygularını anlamak (Döğer ve Kılınç, 2021), gelişimsel dönem özelliklerine göre duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlamak gerekmektedir (World Health Organization [WHO], 2020). Özellikle ebeveyni sağlık çalışanı olan çocuklar, ebeveynlerinin COVID-19'a yakalanabileceğini hatta kaybedebileceği korkusu nedeniyle psikolojik travma ve stres açısından risk altındadırlar (Skokauskas ve ark., 2022).

Hemşireler, COVID-19 pandemisinde en ön safta ve uzun süre hastayla bire bir temas halinde çalışan meslek grupları arasındadır. Literatürde pandemi sürecinde ebeveyni sağlık çalışanı olan çocuklar ve aile bireylerinin ruhsal iyilik halini araştıran çalışmalar yer almaktadır. Ancak ebeveyni hemşire olan çocuklarının anksiyete düzeylerini araştıran çalışmalar sınırlı sayıdadır. Ebeveyni hemşire olan çocukların anksiyete düzeylerinin belirlenmesi; gelişim dönemlerine özgü bir şekilde kaygının giderilmesi ve psikososyal desteğin sağlanması açısından önemlidir. Bu çalışmada, ebeveyni hemşire olan çocuklarının COVID-19 pandemi sürecinde kaygı düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Tasarımı

Araştırma kesitsel-tanımlayıcı tasarımda planlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Bu araştırma, Mayıs-Ağustos 2022 tarihleri arasında İstanbul ilinde online anket yöntemi kullanılarak yürütülmüştür.

2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, İstanbul ilindeki hemşire ebeveynler ve çocukları oluşturmaktadır. Araştırmaya dahil edilme kriterleri; İstanbul ilinde hemşire olarak çalışıyor olmak, 9-12 yaş aralığında çocuğu olmak, kendisinin ve çocuğunun bu araştırmaya katılmayı kabul etmesi olarak belirlenmiştir. Çalışmanın örneklemini ise bu kriterlere uyan, kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılan ve veri toplama formlarını eksiksiz dolduran 104 hemşire ebeveyn ve çocukları oluşturmaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri etik kurul izni alındıktan sonra Mayıs-Ağustos 2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmaya davet edilen hemşire ebeveynler araştırmanın amacı hakkında bilgi verildikten sonra sözel olarak çalışmayı kabul eden katılımcılara online (Google Formlar) olarak formlar iletilmiştir. Veri toplama sürecinde hemşire ebeveynler ve çocukları uygulanan anket formu ve ölçek ile ilgili bilgilendirildi. Veriler, ebeveyn onamı alındıktan sonra çevrimiçi anket yoluyla toplanmıştır.

2.5. Veri Toplama Araçları

Tanıttıcı Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda (Çakmak ve Öztürk, 2021; Günaydın ve Alemdar, 2021; Şahin, 2021). geliştirilen form iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; ebeveynin yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi sosyodemografik verilerine yönelik sorular yer alırken ikinci bölümde çocukların tanımlayıcı verilerine yönelik olmak üzere toplam 15 soru yer almaktadır.

Çocuklar için Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri: Spielberger (1973) tarafından geliştirilen, durumluk ve sürekli kaygıyı ölçen 20'şer maddelik iki alt ölçekten oluşan öz bildirim dayalı bir ölçektir. Ülkemizde geçerlik ve güvenilirlik çalışması, Özusta (1995) tarafından yapılmıştır. Envanterin kullanımı konusunda yazarlardan gerekli izinler alınmıştır. Bu çalışmada ölçeğin yalnızca Sürekli Kaygı Envanteri bölümü, ebeveyni hemşire olan 9-12 yaş arasındaki çocuklara uygulanmıştır. Öz bildirim dayalı 3'lü likert tipi (1= hemen hemen 3= sık sık) ölçekten alınabilecek minimum puan 20 maksimum puan ise 60'tır. Ölçeğin değerlendirilmesinde; her maddeye verilen puanın yüksek olması o madde için bahsedilen özelliğin gösterildiğine işaret etmektedir. Ölçeğin cronbach alpha değeri 0.81'dir (Özusta, 1995). Bu çalışmada ölçeğin cronbach alpha değeri 0.93 olarak bulunmuştur.

2.6. Verilerin Analizi

Bilgisayar ortamında veriler, SPSS paket programının 22.0 sürümü ile değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesi sayı, yüzde, ortalama değerler ile t testi, tek yönlü varyans analiz testi (ANOVA), Post hoc analizi ve TUKEY HSD testleriyle yapılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler %95 güven aralığında ve 0.05 anlamlılık düzeyinde analiz edilmiştir.

2.7. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmaya başlamadan önce İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 12.04.2022 tarihinde 2022/82 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Ölçeğin kullanımı için yazarlardan elektronik posta yoluyla izin alınmıştır. Bu çalışma 1964 Helsinki Deklarasyonu İlkeleri'ne uygun şekilde yürütülmüştür.

3. Bulgular

Araştırmada yer alan ebeveyn ve çocukların tanımlayıcı özellikleri Tablo 1'de yer verilmiştir. Ebeveynlerin yaş ortalamasının 39.11(±6.56) yıl olduğu, %54.8'inin lisans mezunu olduğu, %52.9'unun tek çocuğu olduğu ve ebeveynlerin %84.6'sının kronik rahatsızlığının olmadığı belirlenmiştir. Çocukların ise %53.8'inin kız, %36'sının 9 yaşında olduğu ve %91.3'ünün kronik rahatsızlığının olmadığı bulunmuştur.

Tablo 1. Ebeveyn ve çocuk tanımlayıcı özellikler (n=104)

Özellikler	n	%
Ebeveynin yaşı		
25-30	11	10.6
31-35	23	22.1
36-40	26	25.0
41-45	21	20.2
46+	23	22.1
Ebeveynin eğitim durumu		
Lise	16	15.4
Ön Lisans	7	6.7
Lisans	57	54.8
Yüksek Lisans/Doktora	24	23.1
Çocuk sayısı		
1	55	52.9
2+	49	47.1
Çocuğun yaşı		
9	38	36.5
10	25	24.0
11	14	13.5
12+	27	26.0
Çocuğun cinsiyeti		
Kız	56	53.8
Erkek	48	46.2
Çocuk- kronik rahatsızlık durumu		
Evet	9	8.7
Hayır	95	91.3
Ebeveyn-kronik rahatsızlık durumu		
Evet	16	15.4
Hayır	88	84.6

Tablo 2. Ebeveynlerin pandemi sürecine ait özellikleri (n=104)

Özellikler	n	%
Çalışma şekli		
Gündüz	44	42.3
Gündüz ve gece	60	57.7
COVID-19 hasta ile çalışma durumu		
Daha önce çalıştım, şu an çalışmıyorum	44	42.3
Hiç çalışmadım	18	17.3
Pandeminin başından beri çalışıyorum	42	40.4
COVID-19 geçirme durumu		
Evet	75	72.1
Hayır	29	27.9
Pandemi nedeniyle evden ayrı kalma durumu		
Evet	42	40.4
Hayır	62	59.6
Pandemi nedeniyle evden ayrı kalma süresi		
1 Hafta altı	16	15.4
1-3 Hafta arası	16	15.4
3 Hafta ve üzeri	10	9.6
Ebeveynin çalıştığı zamanlarda çocuğun kaygılanma durumu*		
Evet	86	82.7
Hayır	18	17.3
Ailenin pandemi nedeniyle psikolojik desteğe ihtiyacı*		
Evet	62	59.6
Hayır	42	40.4

*Ebeveyn ifadesi

Ebeveynlerin pandemi sürecine ait bilgileri Tablo 2'de gösterilmiştir. Ebeveynlerin %57.7'sinin gündüz/gece şeklinde çalıştığı, %42.3'ünün daha önce COVID-19 tanımlı hastayla çalıştığı ancak şu an çalışmadığı, %40.4'ünün pandemi başlangıcından itibaren COVID-19 tanımlı hasta ile çalıştığı belirlenmiştir. Tablo 2'ye göre ebeveynlerin %40'ının pandemi nedeniyle evden ayrı

kaldığı (n=42); %15.4' ünün 1-3 hafta (n=16) evden ayrı kalmak durumunda kaldığı bulunmuştur. Ebeveynlerin %82.7'si kendileri çalıştıkları zamanlarda çocuklarının kaygılandığını, %59.4'ü kendisinin ve ailesinin pandemi sırasında psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu bildirmiştir.

Çocukların, 'Çocuklar için Sürekli Kaygı Envanteri' ne verdikleri yanıtlara göre sürekli kaygı toplam puan ortalaması 36.85±8.96 olarak belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Çocuklar için sürekli kaygı envanteri puan ortalaması

Ölçek	N	Min.	Maks.	Medyan	Ort.±SS
Çocuklar için sürekli kaygı envanteri	104	20.00	60.00	36.00	36.85± 8.96

Min.: Minimum, Maks.: Maksimum Ort.: Ortalama SS: Standart Sapma

Ebeveynlerin tanımlayıcı ve pandemi sürecine ait özellikleri ile çocukların sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 4' te gösterilmiştir.

Tablo 4. Ebeveynlerin tanımlayıcı özellikleri ve pandemi sürecine ait özellikleri ile çocukların kaygı düzeyleri arasındaki ilişki (n=104)

Ebeveynlerin Tanımlayıcı ve Pandemi Sürecine ait Özellikleri	Çocuklar İçin Sürekli Kaygı Envanteri		
	n	Ortalama±SS	Test değeri, p
Ebeveynin çocuk sayısı*			
1	55	38.58±9.77	t=2.129
2+	49	34.90±7.58	p=.036
Çocuğun cinsiyeti*			
Kız	56	37.16±9.80	t=.385
Erkek	48	36.48±7.94	p=.701
Çocuğun yaşı**			
9	38	39.05±8.90	F=1.932
10	25	37.16±11.42	p=.129
11	14	32.93±7.37	
12+	27	35.48±6.33	
Çocuğun sağlık sorunu*			
Evet	9	38.11±6.09	t=.442
Hayır	95	36.73±9.20	p=.660
Ebeveynin sağlık sorunu*			
Evet	16	35.56±5.42	t=.621
Hayır	88	37.08±9.46	p=.536
Ebeveyn çalışma şekli			
Gündüz	44	36.34±7.61	t=-.491
Gündüz/Gece	60	37.22±9.88	p=.625
COVID-19 hasta ile çalışma durumu			
Daha önce çalıştım, şu an çalışmıyorum ^a	44	34.68±8.11	F=3.050
Hiç çalışmadım ^b	18	36.33±7.84	p=.050
Pandeminin başından beri çalışıyorum ^c	42	39.33±9.77	***c>a p=.041
Pandemi nedeniyle evden ayrı kalma durumu			
Evet	42	37.29±9.52	t=.410
Hayır	62	36.55±8.62	p=.682
Pandemi nedeniyle evden ayrı kalma süresi**			
1 Hafta altı	16	34.63±9.81	F=2.895
1-3 Hafta Arası	16	36.25±8.74	p=.067
3 Hafta ve üzeri	10	43.20±8.46	
Ebeveynin çalıştığı zamanlarda çocuğun kaygılanma durumu****			
Evet	86	37.53±8.76	t=1.731
Hayır	18	33.56±9.39	p=.087
Ailenin pandemi nedeniyle psikolojik desteğe ihtiyaç durumu****			
Evet	62	38.21±9.28	t=1.910
Hayır	42	34.83±8.15	p=.059

*One Way Anova, **Independent Samples t test, ***Tukey Testi kullanılmıştır.

****Ebeveyn ifadesi, SS: Standart Sapma.

Tablo 4'e göre ebeveynin çocuk sayısı (0.036; p<0.05) ve COVID-19 tanısı almış hastaya bakım verme durumu (0.049, p<0.05) ile sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Çocuk sayısı 1 olan ebeveynlerin çocuklarının sürekli düzeylerinin (38.58±9.77) çocuk sayısı 2 ve üzeri olan ebeveynlerin çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinden (34.90±7.58) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Pandeminin başlangıcından itibaren COVID-19 hastaya ile çalışan ebeveynlerin çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin (39.33±9.77) daha önce COVID-19 hasta ile çalışmış fakat şuan çalışmayan ebeveynlerin çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinden (34.68±8.11) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çocukların sürekli kaygı düzeyleri ile kategorik değişkenlerden ebeveynin pandemi nedeniyle evden ayrı kalması, COVID-19 geçirmesi, çalışma şekli ile çocuğun yaşı arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (p>0.05).

4. Tartışma

Ebeveyni sağlık çalışanı olan çocuklar, COVID-19 pandemisinin psikolojik etkileri açısından risk altındadırlar (Almis ve ark., 2022.; Golberstein ve ark., 2020; Loades ve ark. 2020; Racine ve ark., 2021). Bu çalışmada ebeveyni hemşire olan çocukların pandemi sürecindeki sürekli kaygı düzeyleri bazı değişkenler açısından araştırılmıştır (Tablo 1 ve Tablo 2).

Çalışmamızda ebeveynlerin %59.4'ü kendinin ve ailesinin pandemi sırasında psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu ifade etmişlerdir (Tablo 2). Araştırma sonuçlarımıza benzer olarak Çakmak ve Öztürk (2021)'ün yapmış oldukları çalışmada, pandemide sağlık çalışanı olan annelerin hem evde hem de hastanedeki sorumluluklarının stres ve kaygı düzeylerini artırdığı bildirilmiştir (Çakmak ve Öztürk, 2021). Gupta ve arkadaşlarının (2021) araştırma sonuçlarına göre ise pandemi sürecinde sağlık çalışanları yüksek düzeyde anksiyete ve stres yaşadıkları belirlenmiştir (Gupta ve ark., 2021).

Çalışma sonuçlarımıza göre 9-12 yaş aralığındaki ebeveyni hemşire olan çocukların sürekli kaygı puan ortalamalarının 36.85±8.96 düzeyinde yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 3). Bu bulgulara benzer olarak Almis ve arkadaşlarının (2022) araştırma sonuçlarına göre pandemide yoğun ve yüksek riskli ortamlarda çalışan sağlık çalışanlarının çocuklarının diğer çocuklara göre kıyasla anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Almis ve ark., 2022). Bir başka çalışmada ise ebeveyni sağlık çalışanı olan çocukların pandemi sürecinde anksiyete sorunları yaşadığı belirlenmiştir (Şahin ve ark., 2020). Tekin ve arkadaşları (2022) yürüttüğü bir çalışmada, pandemi sürecinde COVID-19 tanılı

hastalarla birebir çalışan sağlık çalışanlarının aile üyelerinin korku, endişe ve anksiyete yaşadıkları bulunmuştur (Tekin ve ark., 2022). Çelik ve Kılıç'ın 2022 yılında hemşirelerle yapmış olduğu nitel çalışmanın sonuçlarına göre ise hemşire ebeveynler pandemi sürecinde çocuklarından izolasyon nedeniyle belirli sürelerle ayrı kaldıkları ve bunun sonucunda çocuklarının psikolojik olarak etkilenecek davranışsal problemler gözlemledikleri belirlenmiştir (Çelik ve Kılıç, 2022).

Çocukların yaşı ile pandemi sürecindeki sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ancak 9 yaşındaki çocukların (n=38) diğer yaş gruplarına oranla sürekli kaygı düzeyi daha yüksektir (Tablo 4). Bu sonuçların aksine Zhou ve arkadaşlarının çalışmasında yaş arttıkça anksiyete belirtilerinin arttığını ve COVID-19 farkındalık düzeyi ile anksiyete düzeyi arasında negatif yönlü ilişkili olduğunu bildirmiştir (Zhou ve ark., 2020). Yaş ile paralel olarak farkındalık düzeyinin kaygı düzeyleri üzerine olumlu etkisi olabileceği düşünülse de ebeveyni sağlık çalışanı olan çocuklar ebeveynin karşı karşıya olduğu riskler konusunda da farkında olabileceği için stres tepkisi açısından daha büyük risk altındadırlar (Skokauskas ve ark., 2020; Şahin ve ark. 2021). Pandeminin çocuklar ve adolesanlar üzerindeki etkisi sosyodemografik özellikler açısından değişkenlik gösterebilmektedir (Racine ve ark. 2021; Şahin ve ark. 2021; Zhou ve ark. 2020). Cinsiyetin kaygı düzeyi üzerine etkili olduğunu bildiren araştırmaların (Lim ve ark., 2018; Zhou ve ark., 2020) aksine çalışmamızda cinsiyet ve sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır, fakat cinsiyete göre kaygı düzeyleri puan ortalamaları birbirine benzerlik göstermektedir (Tablo 4). Çocukların kaygı düzeyi ile kardeş sayısı arasında anlamlı fark bulunmuştur. Literatürde kardeşe sahip olmanın psikolojik iyilik hali üzerine etkileri bilinmektedir (Grinde ve Tams, 2016). Kardeşlerin pandemi döneminde birbirlerine psikolojik destek vermeleri, onların kaygı düzeyini azaltmış olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda çocukların sürekli kaygı toplam puan ortalamaları ile ebeveynlerinin COVID-19 hastasına bakım verme durumları arasında anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir (Tablo 4). COVID-19 pandemisi sırasında özellikle sağlık çalışanlarının ailelerinden izole olması, rutinlerin değişikliğe uğraması ve sosyal destek sistemlerinin azalması nedeniyle sağlık çalışanlarında yalnızlık hissi, umutsuzluk ve stres gibi çeşitli psikolojik etkiler görülebilmektedir (Huang ve ark., 2020). Romero ve arkadaşlarının (2020) yaptığı araştırma sonuçlarına göre ebeveynlerin COVID-19 pandemisine yönelik stres ile çocuklardaki psikolojik

değişikliklerin yakından ilişkili olduğu bulunmuştur (Romero ve ark., 2020). Bu çalışma sonuçlarına benzer olarak, Günaydın ve Alemdar'ın (2021) yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarına göre ise pandemi döneminde endişe düzeyi yüksek olan sağlık çalışanı ebeveynlerin çocuklarında psikolojik semptomlar daha fazla olduğu saptanmıştır (Günaydın ve Alemdar, 2021). Ebeveynlerin psikolojik durumları çocukların kaygı düzeyini etkileyebilmektedir.

Pandemi sürecinde ebeveyni sağlık çalışanı olan çocukların psikolojilerinin olumsuz etkilendiği görülmektedir. Ebeveyni hemşire olan çocukların COVID-19 pandemisi sürecindeki kaygı düzeyleri, ebeveynlerinin COVID-19 tanılı hastayla çalışıyor olma durumundan ve kardeş sayısından etkilenmiştir.

4.1. Sınırlılıklar

Bu çalışmanın sınırlılığı, kartopu örnekleme tekniği kullanımının sonuçları daha az bir çalışma grubunu temsil etme olasılığı nedeniyle araştırmanın genellenebilirliğini azaltabilecek olmasıdır.

5. Sonuç

Bu çalışma sonucunda COVID-19 pandemi sürecinde ebeveyni hemşire olan çocuklarının anksiyete düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Pandemi sırasında ebeveynlerinin yoğun ve yüksek riskli ortamlarda çalışıyor olması nedeniyle ebeveyni hemşire olan çocuklar diğer çocuklara göre daha fazla psikolojik risk ile karşı karşıya kalmış olabilecekleri düşünülmektedir. Hemşireler, COVID-19 pandemisinde sağlık bakım hizmetlerinin en ön safhasında yer almaktadırlar. İzolasyon önlemleri gereği hemşire ebeveynler çocuklarından ve ailelerinden belirli bir süre ayrı kalabilmektedirler. COVID-19 tanılı hastalarla çalışan hemşirelerin çalışma koşulları iyileştirilerek kendilerinin ve çocuklarının yoğun kaygı yaşamalarını önleyecek planlamalar yapılmalıdır. Hemşireler ve ailelerini desteklemek sadece psikososyal açıdan değil aynı zamanda sağlık sisteminin işlerliğini ve hemşirelik bakımı hizmetlerinin sürdürülebilirliğini desteklemek için de önemlidir.

Bu çalışmanın sonuçları COVID-19 pandemisinin ebeveyni hemşire olan çocuklarının anksiyete ve ruh sağlığı üzerinde önemli bir etkisi olabileceğini göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre hemşireler pandemi süreci boyunca kendilerinin ve ailelerin psikolojik desteğe ihtiyacı olduğunu ifade etmişlerdir. Çocukların en önemli ihtiyaçlarından biri aile üyeleri ile birlikte güvenli bir ortamda olduğunu hissetmektir. Bunun için hemşirelerin vardiya saatlerinin yönetilebilir iş yüklerine göre ayarlanması çalışma koşullarının iyileştirilmesi çok önemlidir.

Pandeminin çocuklar üzerindeki etkilerinin dikkate alınarak sağlık hizmeti planlamasında sağlık çalışanı ve sağlık çalışanı aileleri için psikolojik destek hizmetlerinin yapılandırılması göz önünde bulundurulmalıdır. İleride yapılacak olan araştırmalar için bu etkilere yönelik risk faktörlerinin ortaya çıkarılması ve çocuklarda anksiyeteye neden olan psikolojik semptomların hafifletilmesine yönelik girişimlerin planlanması önerilmektedir.

Makale Bilgileri

Değerlendirme: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

Etik Beyan: Araştırmaya başlamadan önce İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 12.04.2022 tarihinde 2022/82 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Ölçeğin kullanımı için yazarlardan elektronik posta yoluyla izin alınmıştır. Bu çalışma 1964 Helsinki Deklarasyonu İlkeleri'ne uygun şekilde yürütülmüştür.

*Bu araştırma 9-11 Kasım 2023 tarihleri arasında Ankara Pediatri Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Benzerlik Taraması: Yapıldı – iThenticate.

Etik Bildirim: health@artuklu.edu.tr

Yazar Katkıları:

Araştırmanın Tasarımı (CRediT 1)	ÖŞ (%25) - HÖ (%25) - DSA (%25) - SB (%25)
Veri Toplanması (CRediT 2)	ÖŞ (%30) - HÖ (%30) - DSA (%20) - SB (%20)
Araştırma - Veri Analizi - Doğrulama (CRediT 3-4-6-11)	ÖŞ (%25) - HÖ (%25) - DSA (%25) - SB (%25)
Makalenin Yazımı (CRediT 12-13)	ÖŞ (%30) - HÖ (%30) - DSA (%20) - SB (%20)
Metnin Geliştirilmesi ve Tashihi (CRediT 14)	ÖŞ (%30) - HÖ (%30) - DSA (%20) - SB (%20)

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Teşekkür: Çalışmamıza katılarak destek veren tüm ebeveynlere teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Alisinanoğlu, F., Türksöy, E. ve Karabulut, R. (2020). Pandemi sürecinde çocukluk dönemi korkuları. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 6(14), 447-568.
- Akoğlu, G. ve Karaaslan, B. T. (2020). COVID-19 ve izolasyon sürecinin çocuklar üzerindeki olası psikososyal etkileri. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 99-103.
- Almis, H., Han Almis, B. ve Bucak, I. H. (2022). Mental health of children of health workers during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 27(1), 104-111. <https://doi.org/10.1177/13591045211016527>

- Çakmak, G., & Öztürk, Z. A. (2021). Being Both a Parent and a Healthcare Worker in the Pandemic: Who Could Be Exhausted More? *Healthcare (Basel, Switzerland)*, 9(5), 564. <https://doi.org/10.3390/healthcare9050564>
- Çelik, M. Y., & Kiliç, M. (2022). Family relationship of nurses in COVID-19 pandemic: A qualitative study. *World journal of clinical cases*, 10(19), 6472–6482. <https://doi.org/10.12998/wjcc.v10.i19.6472>
- Döğter, S. S. ve Kılınc, F. E. (2021). 4-6 yaş çocuğa sahip ailelerin COVID-19 pandemi sürecinde çocukları ile iletişimlerinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 480-496. <https://doi.org/10.21733/ibad.837127>
- Grinde, B. ve Tams, K. (2016). Effect of household size on mental problems in children: Results from the Norwegian Mother and Child Cohort study. *BMC psychology*, 4, 1-11. <https://doi.org/10.1186/s40359-016-0136-1>
- Golberstein, E., Wen, H. ve Miller, B. F. (2020). Coronavirus disease 2019 (COVID-19) and mental health for children and adolescents. *JAMA pediatrics*, 174(9), 819-820. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2020.1456>
- Gupta, N., Dharmija, S., Patil, J., & Chaudhari, B. (2021). Impact of COVID-19 pandemic on healthcare workers. *Industrial psychiatry journal*, 30(Suppl 1), S282–S284. <https://doi.org/10.4103/0972-6748.328830>
- Günaydın, N. ve Küçük Alemdar, D. (2021). Evaluation of worry level in healthcare professionals and mental symptoms encountered in their children during the COVID-19 pandemic process. *Current Psychology*, 40(12), 6238-6248. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-02142-3>
- Huang, J. Z., Han, M. F., Luo, T. D., Ren, A. K. ve Zhou, X. P. (2020). Mental health survey of medical staff in a tertiary infectious disease hospital for COVID-19. *Zhonghua Lao Dong Wei Sheng Zhi Ye Bing Za Zhi*, 38(3), 192–195. <https://doi.org/10.3760/cma.j.cn121094-20200219-00063>
- Kang, Y. Q., Lim, T. S., Ragen, E. S., Tan, M. Y. ve Aishworiya, R. (2020). Managing children's anxiety during COVID-19 pandemic: strategies for providers and caregivers. *Frontiers in psychiatry*, 11, 1-4. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.552823>
- Lee, J. (2020). Mental health effects of school closures during COVID-19. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(6), 421. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(20\)30109-7](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(20)30109-7)
- Lim, G. Y., Tam, W. W., Lu, Y. Ho, C. S., Zhang, M. W. ve Ho, R. C. (2018). Prevalence of depression in the community from 30 countries between 1994 and 2014. *Sci Rep* 8(1), 1-10. <https://doi.org/10.1038/s41598-018-21243-x>
- Loades, M. E., Chatburn, E., Higson-Sweeney, N., Reynolds, S., Shafran, R., Brigden, A., ... Crawley, E. (2020). Rapid systematic review: the impact of social isolation and loneliness on the mental health of children and adolescents in the context of COVID-19. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 59(11), 1218-1239. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2020.05.009>
- Lancet, T. (2020). COVID-19: too little, too late? *Lancet (London, England)*, 395(7), 755.
- Özusta, Ş. (1993). Çocuklar için Durumluk Sürekli Kaygı Envanterinin uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Yüksek Lisans Tezi (internet ortamında ulaşılabilir değil).
- Özusta, Ş. (1995). Çocuklar için Durumluk Sürekli Kaygı Envanterinin uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(34), 32-44.
- Racine, N., McArthur, B. A., Cooke, J. E., Eirich, R., Zhu, J. ve Madigan, S. (2021). Global prevalence of depressive and anxiety symptoms in children and adolescents during COVID-19: a meta-analysis. *JAMA pediatrics*, 175(11), 1142-1150. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2021.2482>
- Romero, E., López-Romero, L., Domínguez-Álvarez, B., Villar, P., & Gómez-Fraguela, J. A. (2020). Testing the Effects of COVID-19 Confinement in Spanish Children: The Role of Parents' Distress, Emotional Problems and Specific Parenting. *International journal of environmental research and public health*, 17(19), 6975. <https://doi.org/10.3390/ijerph17196975>

- Skokauskas, N., Leventhal, B., Cardeli, E. L., Belfer, M., Kaasbøll, J. ve Cohen, J. (2020). Supporting children of healthcare workers during the COVID-19 pandemic. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 31, 203–204. <https://doi.org/10.1007/s00787-020-01604-6>
- Şahin, B., Önal, B. S. ve Hoşoğlu, E. (2021). COVID-19 Geçirmiş Sağlık Çalışanlarının Çocuklarında Anksiyete Düzeyleri ve Uyku Sorunları. *Turkish Journal of Child & Adolescent Mental Health*, 28 (1), 41-48. <https://doi.org/10.4274/tjcamh.galenos.2021.83803>
- Tekin, S., Glover, N., Greene, T., Lamb, D., Murphy, D., & Billings, J. (2022). Experiences and views of frontline healthcare workers' family members in the UK during the COVID-19 pandemic: A qualitative study. *European journal of psychotraumatology*, 13(1), 2057166. <https://doi.org/10.1080/20008198.2022.2057166>
- Tüğen, L. E., Göksu, M. ve Erdoğan, A. B. (2023). The level of anxiety in healthcare workers and their children during the COVID-19 pandemic. *Psychiatry Research*, 326, 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2023.115309>
- World Health Organization. (Mart, 2020). Helping Children Cope With Stress During the 2019-nCoV Outbreak. Retrieved September 5, 2023 from <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/helping-children-cope-with-stress-print.pdf>
- Yıldırım, M., Özaslan, A. ve Arslan, G. (2022). Perceived risk and parental coronavirus anxiety in healthcare workers: A moderated mediation role of coronavirus fear and mental well-being. *Psychology, health & medicine*, 27(5), 1095-1106. <https://doi.org/10.1080/13548506.2021.1871771>
- Zhou, S. J., Zhang, L. G., Wang, L. L., Guo, Z. C., Wang, J. Q., Chen, J. C., ... Chen, J. X. (2020). Prevalence and socio-demographic correlates of psychological health problems in Chinese adolescents during the outbreak of COVID-19. *European child & adolescent psychiatry*, 29, 749-758. <https://doi.org/10.1007/s00787-020-01541-4>
- Zhang, L., Zhang, D., Fang, J., Wan, Y., Tao, F. ve Sun, Y. (2020). Assessment of mental health of Chinese primary school students before and after school closing and opening during the COVID-19 pandemic. *JAMA network open*, 3(9), 1-4. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2020.21482>